

N. Murat Ersavcı¹

Ekonomik ve Siyasi Politikalar Merkezi Direktörü

Saha Diplomasisi Anıları – XII:

Viyana Büyükelçiliği Müsteşarlığı / BM Viyana Ofisi Nezinde Daimi Temsilci Yardımcılığı (1987-1991)

SAHA DİPLOMASİSİ ANILARI

Dışişleri Bakanlığındaki Merkez görevimi tamamladığım 1987 yılında Ekonomik İşler Genel Müdürlüğünde Daire Başkanı olarak görev yapmaktaydım. Her yurt dışı atama döneminde mutat olduğu üzere, Personel İşlerinden sorumlu birim (İnsan Kaynakları) tarafından boşalan yerleri gösteren seçenekli bir liste dağıtılmaktaydı. Ancak genellikle işaretlenen yerler dışında görevlere atanmak da olağandı. Benim durumumda da bu oldu ve Viyana Büyükelçiliği Birinci Müsteşarı olarak atandım. (*Meslek hayatımda yegâne kesintisiz 4 yıl kaldığım görev olacaktı.*)

Şöyle ki, ilk yurt dışı görevim olan Bonn'da Büyükelçimiz olan Vahit Halefoğlu, dönemin Dışişleri Bakanı idi. Halefoğlu ailesi beni ve eşim Zeynep'i yakinen tanıyorlardı. Tayin öncesi bir dosya arz etmek için yanına gittiğimde, ekonomik işler dairesinde çalışmam nedeni ile Brüksel'deki Avrupa Birliği (AB) Daimi Temsilciliğimizde yaptığım işin de devamı olacağını ve böyle bir atamadan memnuniyet duyacağımı söylemiştim. Bir başka vesile ile tekrar yanına gittiğimde ise, Bakanımız bu tercihimin mümkün olmadığını, ilk Büyükelçilik görevine yeni atanan AB Daimi Temsilcisinin kendi yakın ekibinden yaptığı bir liste içinde benim olmadığımı kaydetmişti. Bu gelişme üzerine, benim için Almanya'da bir Başkonsolosluk görevi öngörülmüştü. Ancak uygun görülecek bir Büyükelçiliğimizde çalışmayı yeğlediğimi kendisine arz etmiştim. Bakan, kendisinin de ilk yurt dışı tayin yeri olan Viyana'da, çok taraflı ilişkilerin mesleki bakımdan yetiştirici olduğunu, hem yaşam, hem de eğitim kolaylıklarını göz önüne alarak atamamın oraya yapılmasını uygun görmüştü. Bakanın "Bu tasarrufuma bu defa karşı çıkan olmadı" dediğini de unutmam.

¹ <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1408/N.+Murat+Ersavci>

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazar(lar)ına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

Viyana:

Üçlü Atama Kararnamesinin imzalanması ile ekim ayı ortalarında Viyana'ya vasil olduk. İkinci Dünya Savaşı sonrasında pırlırtısını kaybetmiş işgal altındaki Avusturya, çeşitli uluslararası kuruluşları cezbederek, Viyana'yı yeniden canlandırmayı hedeflemişti. Birleşmiş Milletler (BM) kuruluşları geldikçe de yaşam değişmeye başlamıştı. Henüz AB üyeliği gerçekleşmemiş olsa da, Viyana çok önemli bir kültür ve sanat merkezi olma niteliğini hiç kaybetmemişti.

Öncelikli olarak oğlumuzun eğitim sorununu çözmemiz gerekiyordu. Ancak kentteki uluslararası nitelikteki okulların kayıtları yaz sonu kapanmıştı. Epeyi uğraş sonucu oğlumuzu Viyana'daki BM Uluslararası Okulunun, ilkokul ikinci sınıfı dolu olduğu için, ancak boşalan üçüncü sınıfına kayıt yaptırabildik. Bu zor bir dönem oldu.

Uygun semtlerde kiralık daireler ise keza genellikle yaz aylarında görevlerine başlayan diplomatlar veya uluslararası memurlar tarafından büyük ölçüde tutulmuştu. Yaklaşık iki ay bütçemizin elverdiği orta karar bir pansiyonda kalarak ev aradık. Diplomatların görev tanımı gereği oturdukları adresler yabancıların ağırılanmasına elverişli olmaları gerektiğinden, semt ve kiralanan ev konusunda seçici olmak gerekiyordu. Bu da doğal olarak kiralık konut edinmede güçlük yaratan bir unsurdur. Eşimin seçiciliği de işi kolaylaştırmıyordu. Sonuçta büyük bir şans eseri Viyana'nın tarihi semtlerinden biri olan üçüncü bölgede çok beğendiğimiz bir daire bulabildik.

Bir Anekdot:

Ev sahibemiz Victoria Augusta Riefel yaşlı bir Kontes idi. Türk diplomatı olduğumu öğrenince aslında Prusyalı olduklarını, 2'nci Dünya Savaşı öncesinde ailesinin Hitler'in politikalarına karşı olması nedeniyle ölümle tehdit edildiklerini ve Avusturya'ya yerleşmek zorunda kaldıklarını anlattı. Ancak Almanya'nın Avusturya'yı ilhak ettiği "Anschluss" döneminde epey sıkıntı çekmiş, ilginç aile hikâyesi ile bize de bağlanıyordu. 1'inci Dünya Savaşında Osmanlı ordusunda Mareşal rütbesi ile görev yapan Alman Generali Colmar von der Goltz "Paşa" dayısı imiş. Sohbetimiz koyulaşınca, bütçemizi aşan kira miktarında iyi bir indirim yaptı ve anlaştık. Kontesin eşinin ailesine ait "Biedermeyer" döneminde yapılan neoklasik dört katlı bu "aile evi" 2'nci Dünya Savaşının yaklaşması ile dairelere dönüştürülmüş. Bizim kiraladığımız daire gerçekten çok güzeldi. Binanın misafirlerinin ağırlandığı en güzel bölümü olan ve "bel-étage" tabir edilen birinci katında üç oda ve büyük bir salonu vardı. Salonun duvarları ipek ile kaplı ve içindeki iki büyük şömine göz alıcı idi. Maalesef sonradan mutfağa çevrilen bölüm çok küçüktü. (Görev gereği sıklıkla yabancı konuklarımızı ağırladığımızdan, eşimin o küçücük mutfakta nasıl yemek hazırladığına hala şaşarım.)

Evimizin konumu Aşağı Belvedere Sarayı Müzesinin giriş kapısının karşısında olduğu için, parka dönüştürülen bahçesinden yine tarihi bir mekân olan Büyükelçiliğimiz binasına yürüme mesafesi 15 dakika kadardı. (Belvedere Sarayı Osmanlı ordusuna karşı zafer kazanmış olan Savoy Prensi Eugene'nin yazlık konutudur.) Sokağımızın diğer ucunda ise ünlü Viyana Konser Salonu, yan sokakta da Avusturya İmparatorluğunun ünlü Dışişleri Bakanı Prens Metternich'in Sarayı (şimdiki İtalyan Büyükelçiliği Konutu) yer almaktaydı.

Viyana'da Osmanlı İzleri:

Avusturya ile çok uzun yıllara giden karmaşık tarihi ilişkilerimiz, başta Viyana olmak üzere ülkenin birçok yerinde Osmanlılara ait tarihi izler ile karşılaşılmasına yol açıyordu. Nitekim Osmanlılar hemen her alanda Avusturyalıları etkilemişler. Mozart gibi büyük müzik üstatları

Osmanlı Mehter müziğinden etkilenmiş, Türklerle ilgili besteler yapmış. Osmanlı mimarisinin etkisi ile Viyana'nın en tanınmış kiliselerinden biri olan "Karl Kirche"nin önüne kentin tarihini anlatan ancak cami minarelerini andıran iki kolon dikilmiş. Belvedere Sarayının ve Milli Kütüphanenin çatıları da Osmanlı otağına benzer şekilde tasarlanmıştır.

Kentin içinde yer alan "Turkenschantz Park" (Türk Siperleri Parkının) yanı sıra "Strauchgasse"de "ZumHeidenschuss" olarak bilinen bir Yeniçeri süvari heykeli var. Efsaneye göre I. Viyana kuşatmasında Osmanlı "Lağımçıların" kazdıkları bir tünel vasıtası ile kenti ele geçirme planı, yer altından gelen gürültüyü duyan bir fırıncı çirağının şafak sökerken askerleri uyarması ile başarılı olmamış. Bir diğer örnek ise Purbach (Burgerland) kasabasında bir evin bacasında yer alan Yeniçeri heykeli. Efsaneye göre Osmanlı birliklerinin konuşlandığı yerdeki bir mahzende bulunduğu şarapları içip sızan asker uyandığında birliklerinin çekildiğini ve Avusturyalıların geldiğini görünce telaşla bacada saklanmak isterken içine sıkışmış. Ancak yakalandıktan sonra orada yaşamasına ve aile kurmasına izin verilmiş. Viyana kuşatması ile tanıştıkları kahve, kentin her yerinde ünlü kafeler açılmasına yol açmış. Kentteki bir pastanede Osmanlı otağını anımsatan kutular içinde Viyana kuşatmasının ünlü komutanı Merzifonlu Kara Mustafa Paşanın top güllerini anımsatan, içi incir ve fıstık doldurulmuş "Mustapha Kugel" çikolatası satılıyor. Sıklıkla Türkiye'deki "Mustafa" isimli dostlarımıza götürdüğümüz hoş bir hediye idi. Ayrıca Viyana'daki Avusturya Askeri Tarih Müzesinde Osmanlı otağı ve bayrakları dahil, sayısız savaş malzemesinin sergilendiğini de belirtmeliyim.

Viyana Büyükelçiliği:

Tayin olduğum dönemde, hem Büyükelçi konutu hem de Kaçılırlara olarak hizmet veren bina, 1879 yılında İtalyan Rönesans stilinde inşa edilen tarihi bir saray yavrusu idi. Viyana'nın prestijli dördüncü bölgesindeki "Prinz Eugen Strasse"de yer almaktaydı. (Türkiye Büyükelçiliğinin bulunduğu sokağa Osmanlılara karşı zafer kazanan bir Prens'in adının verilmesi bir rastlantı mı diye sorgulamadım değil.) Bina 1916 yılında Padişah Sultan Reşat döneminde satın alınmıştır. Binanın konut bölümünde kıymetli tarihi eşyalar bulunmaktadır. Hatta Rezidansın Balo salonundaki tarihi büyük Uşak halısı, 1955 yılında, tüm eşyaları Ruslar tarafından götürülen Belvedere Sarayında Avusturya'nın bağımsızlığını sağlayan anlaşmanın imza töreni için Büyükelçiliğimizce ödünç verilmiş. Tüm tarihi fotoğraflarda halen Büyükelçilik rezidansının balo salonunda bulunan söz konusu Uşak halısını görmek mümkündür.

Büyükelçilikteki Görevlerim:

Görev yaptığım dönemde Viyana Büyükelçiliğimiz ilginç bir çalışma sistemi içindeydi. Henüz ne BM Viyana Ofisi nezdindeki Daimi Temsilciliğimiz ne de Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Daimi Temsilciliğimiz faaliyettedir.

(Günümüzde, birçok yabancı temsilcilik gibi, ayrı binalarda hizmet veren iki Daimi Temsilciliğimiz ve bir Başkonsoloslüğümüz bulunmaktadır.)

Kaçılırlara binamız, Büyükelçilik konutunun alt katında ve üst katlarında yer alıyor, arka bahçedeki müstemilat binasında ise Konsolosluk Bölümü ve bazı Müşavirlikler hizmet veriyordu. Ana binada, AGİT öncesindeki Karşılıklı ve Dengeli Kuvvet İndirimleri (KDKİ - Mutual and Balanced Force Reductions -MBFR) toplantılarını izleyen meslektaşımızın yanı sıra, BM Viyana Ofisi çalışmalarını izleyen meslektaşlarımız görev yapmaktaydılar.

İki yıl süre ile birlikte çalıştığım Büyükelçi Erdem Erner ve daha sonra keza iki yıl çalıştığım Büyükelçi Ayhan Kamel ise, hem Avusturya ile ikili işlerden hem de sözünü ettiğim uluslararası

teşkilatlardan sorumlu idiler. Görev kapsamının genişliği nedeni ile üzerlerindeki yük oldukça ağırdı. Farklı kişilikleri olan her iki Büyükelçimizden mesleki açıdan çok değerli tecrübeler kazandım. (*Nihayet, BM Viyana Ofisi Nezdindeki Daimi Temsilciliği 1992 yılında daha sonraki yıllarda AGİT Daimi Temsilciliğimiz ise 1989 yılında, ayrı Misyonlar olarak hizmet vermeye başladılar.*)

Ben de merkeze atanan meslektaşımın yerine KDKİ dosyasını devir almıştım. NATO ve Varşova Paktı üyeleri arasında 1973 yılından beri Viyana'da devam eden Konferans, Avrupa'daki Amerikan askeri kuvvetlerinde yapılacak indirimle karşın Sovyetlerin de belli sayıda asker ve silahı geri çekmelerine yönelikti. Ancak saatler süren toplantılarda özellikle Rus Daimi temsilcisinin bitmek bilmeyen konuşmaları ile bir yere varmak pek olanaklı gözüküyordu. (*Nitekim görüşmeler 1989 yılında başka bir şekle dönüştü ve 1991 yılında Sovyetler Birliği çöktü.*) Bu görevim ancak altı ay kadar sürdü, zira giderek genişleyen konuların kurulacak ayrı bir Misyon ile yürütülmesi kararlaştırılmıştı.

Bir Anekdote:

Büyükelçi Erner ile katıldığım bir toplantıda oturum Başkanı göreve yeni başlayan İtalya temsilcisine kendisini tanıtmak üzere söz verdi. Büyükelçi "Adım Pucci Benisichi" dediği anda İtalyanca telaffuzunun Türkçe kulağa geliş şekli (!) üzerine Büyükelçi Erner alçak perdeden ama gür bir sesle "Estağfurullah" dedi ve hafifçe gülmeye başladık. Bunun üzerine İtalyan bize dönüp "Siz Türk temsilcisiniz değil mi" dedi. Tabi masanın etrafındaki diğer temsilciler bu espriden hiçbir şey anlamadılar. Meğerse İtalyan Viyana'ya İzmir Başkonsolosluğundan gelmiş. İzmir'de adının telaffuzunu duyan herkes ya gülüyor ya da "estağfurullah" diyormuş. "Şey Bey" diyen de varmış. Hem adının hem de soyadının Türkçe çağrıştırdığı kelimeler için "şanssızlık ama eğlendim" derdi. Sonunda onunla iyi dost olduk. (Büyükelçi Benisichi kariyerinde başarılı bir diplomat olarak İtalya Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreterliğine kadar yükseldi.)

Büyükelçi Erner, Halikarnas Balıkcısı Cevat Şakir'in yeğeni, Füreyya, Aliye Berger, Ürdün Kralının Teyzesi Fahrelnisa Zeyd ve Şirin Devrim gibi sanatçıları ile ünlü bir aileden geliyordu. Espri yetenekleri çok yüksekti, renkli ve sanatsever kişiliği ile tanınırdı. Bir resmi ziyaret sırasında Avusturyalı üst düzey bir yetkilinin onuruna verilen bir yemekte "Viyana kuşatmasında Türkler başarılı olsa idi siz de Büyükelçi olamayacaktınız" şeklindeki ifadesine, muzipçe gülerken verdiği "O zaman Avusturya Genel Valisi olurdum" yanıtına herkes çok gülmüştü.

KDKİ çalışmalarının evrilmesi üzerine yeni bir görev dağılımı ile kısa bir süre Konsolosluk bölümüne yardımcı oldum. Daha sonra BM ile ilgili dosyaları devraldım. Bu dosyalar; UNIDO (BM Sınai Kalkınma Örgütü), UNFDAC (BM Uyuşturucular ile Mücadele Komitesi), CEDAW (Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi), UNRWA (BM Filistinlilere Yardım Örgütü), UNFDAC (BM Uyuşturucu ve Suçlarla Mücadele Fonu) konularını kapsıyordu.

Ancak, Büyükelçi gerek diplomatik faaliyetlerin yoğunluğu, gerek Avusturya ile sıklıkla sorun yaşanan ikili işler vb. konularda yoğun bir meşguliyet içindeydi. Bu neden ile uluslararası forumlardaki günlük işleri takip ederek, Dışişleri Bakanlığımızı bilgilendirmek benim sorumluluğum altında idi. Çalışma saatleri içinde bir Komiteden diğerine koşturmaya başladım. Uzmanlık gerektiren birçok konuyu izleyebilmek için geceleri dosya okumaktan başka çare yoktu.

Bir Anekdote:

Daha önce UNIDO Direktör kadrosunda görev yapan temsilcimiz Evner Ergun bir Ermeni teröristin alçakça saldırısı karşısında hayatını kaybetmişti. Ermeni terörist isim benzerliği nedeni ile Türkiye Büyükelçisi Erdem Erner sanarak BM'de görevli uluslararası memurumuzu katletmişti. Bu, Viyana'daki BM tarihinde bir ilk idi. Onun anısına BM Binası içinde değişik dinlere mensup kişilere açık olan bir "Meditasyon Odası" yaptırılmıştı. Oraya ilk gittiğimde Ermeni teröristlerin Viyana'da katlettikleri Büyükelçi Daniş Tunalıgil ve Çalışma Müşaviri Erdoğan Özen'i de hatırlayarak, böyle terör saldırılarının Avusturya'da nasıl kolaylıkla gerçekleştiğini düşünmemek de elde değildi.

Bununla birlikte yakın arkadaşı Erdoğan Özer'in alçakça katledilmesinden büyük bir üzüntü duyan Prof. Eric Feigl, hem Ermenilerin sözde soykırım iddialarını yalanlayan "A Myth on Terror" başlıklı kitabını yazdı hem de bunu bir dokümanter olarak Avusturya TV'de yayınlattı. Zaman zaman görüştüğüm Prof. Feigl, Ermeni çevrelerinden nasıl baskı geldiğini hep anlatırdı.

BM Sınai Kalkınma Örgütü - UNIDO:

UNIDO gelişmekte olan ülkelerin sınai kalkınma faaliyetlerine destek olmak amacı ile 1966 yılında kurulmuştu. BM'nin bir uzman kuruluşu olarak faaliyete geçmesi ise Viyana'da göreve başlamadan bir yıl önce 1986 yılında gerçekleşmişti.

Kurumun faaliyetleri doğal olarak sanayisi hızla gelişen ülkemizi yakından ilgilendiriyordu. Haftalık Batı Grubu ve Diğerleri (WEOG – Western Europe and Others Group) çalışmalarına katılıyordum. Bu çerçevede, özellikle "En Az Gelişmiş ve Gelişme Yolundaki Ülkeler" ile ilgili olarak sürekli yayınlanan ve onlarca sayfayı bulan metinlerin incelenmesi oldukça zaman alıcı idi. Ayrıca yılda iki kez yapılan Genel Kurul toplantılarına Türkiye'den gelen heyetler ile ilgilenmek ve yardımcı olmak görevlerim arasında idi.

UNIDO kadrolarında genellikle Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kökenli, ehil uluslararası memurlarımız vardı. Bu bağlamda her üye ülke uluslararası kadrolara ve özellikle üst düzeylere mümkün olabilecek çok sayıda vatandaşını yerleştirmeye çalışıyordu. *(Bu olgu hemen tüm BM örgütü kadroları için geçerli bir tutumdur.)* Biz de UNIDO görevli uzmanlarımızdan en kıdemlisi olan Akşit Kayalar'ın, A kadrosundan üst düzey Direktör kadrosuna geçmesi için Filipinli UNIDO Genel Müdürü nezdinde çeşitli girişimlerde bulunuyorduk. O dönemde ısrarlı girişimlerimiz başarı ile sonuçlandı ve Genel Müdür, bir ziyaretimde Kayalar'ın üst düzey direktör kadrosuna atandığını söyledi.

BM Uyuşturucu ve Suçlarla Mücadele Fonu - UNFDAC:

BM Uyuşturucu Maddeler ve Suçlarla mücadele Ofisi toplantılarına katılmak ve güncel gelişmeleri izleyerek gerekli raporları Ankara'ya iletmek görevlerimden bir diğeri idi. Burada karşılaştığımız en büyük sorun uyuşturucu madde kaçakçılığı ile mücadele idi. Türkiye'nin yasal yollar ile ürettiği ve tıbbi amaçla kullanılan maddeler açısından bir sıkıntı yoktu. Ancak örneğin, Afganistan'da üretilip, İran üzerinden gelerek Avrupa ülkelerine ulaştığı bilinen uyuşturucu trafiğinin önlenmesinden kaynaklanan sorunlar ile uğraşmak son derece zordu. Transit güzergâhında bulunan ülkemiz, çeşitli suçlamalara karşı ciddi bir mücadele vermek durumunda kalıyordu. Yıllık Genel Kurul toplantılarına katılmak üzere Ankara'dan gelen heyetlerin işleri epey zordu.

Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi - CEDAW:

“Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi” 1979 yılında BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Taraf devletler kadınlara karşı ayrımcılığın tüm biçimlerini ortadan kaldırma yükümlülüğü taşımaktadır. (*Türkiye söz konusu Sözleşmeye çekince kaydı ile katılmıştı.*) Sözleşme çerçevesinde oluşturulan BM “Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi” ise taraf devletlerin sundukları raporları incelemek ve değerlendirmekle yükümlüdür. Devletler, Sözleşmeye taraf oldukları ilk iki yıl içinde, daha sonra da her beş yılda bir Komiteye rapor sunmak durumundadır.

Görev yaptığım dönemde, ilgili makamların katkıları ile bu raporların hazırlanması epey uğraş gerektiriyordu. Yılda iki kez Viyana’da Genel Kurul toplantıları yapılan Komiteye, Ankara’dan katılan heyetler, maalesef bazı Arap ülkeleri gibi, erkek ağırlıklı olduğundan, yüzlerce kadın delegenin arasında tuhaf bir görünüm oluştuğu da bir gerçektir. Ancak zaman zaman Prof. Feride Acar veya Prof. Emel Doğramacı’nın katıldığı toplantılarda yüzümüzün ağardığı da bir gerçektir.

BM bünyesinde yapılan çalışmalarını derlemek ve konudaki sıkıntıları aşmak amacı ile yıllar sonra (2011) imzalanan İstanbul Sözleşmesi (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi) Türkiye’ye büyük saygınlık sağlamıştı. Maalesef İstanbul Sözleşmesinden çıkılması (2021) elde edilen önemli kazanımların kaybına yol açacaktı.

Bir Anekdote – Komite Arkadaşım Avustralya Devlet Başkanı Oluyor:

BM CEDAW toplantılarında Türkiye’yi ilgilendiren bazı konularda, Avustralya heyet Başkanı olan Bayan Quentin Brice ile Batı ve Diğerleri Grubunda (WEOG) ve Genel Kurul’da yakın çalıştığımız ve işbirliği yaptığımız dönemler olmuştu. Yıllar sonra (2006) Avustralya’da Türkiye Büyükelçisi olarak çeşitli eyaletlere yaptığım inceleme gezileri sırasında, Bayan Brice Queensland Eyalet Valisi olarak karşıma çıkmış ve aradan geçen 15 yıla rağmen, ilk şaşkınlıktan sonra, hararetle biçimde Viyana’daki günlerimizi anmıştı. Daha da ilginç, Bayan Brice 2008 yılında Avustralya Devlet Başkanı (Governor General) olarak görevlendirilmiş ve Brüksel’e atanmam nedeni ile ayrıldığım 2009 Ekim ayına kadar ülkemizi ilgilendiren bazı konularda destek vermeye devam etmişti. Uluslararası kuruluşlarda görev yapmanın bir diplomatın çevre edinmesine yaptığı katkının bir örneği olarak hep hatırlarım.

Birleşmiş Milletler Yakın Doğu’daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı – UNRWA:

Filistinli mültecilere yardım amacı ile 1949 yılında BM bünyesinde oluşturulan UNRWA’nın faaliyetlerine Türkiye aktif şekilde katılmaktaydı. UNRWA, genellikle UNESCO ile işbirliği içinde, mülteciler için kamplar, okul ve sağlık klinikleri açmayı, meslek eğitimi vermeyi, yiyecek ve giyecek dağıtmayı sürdürmektedir.

Büyükelçi İter Türkmen:

Buradaki önemli bir gelişme, emekliliğini takiben BM Genel Sekreter Yardımcısı sıfatı ile UNRWA’nın yönetimine atanan Dışişleri eski Bakanı Büyükelçi İter Türkmen’in emekliliğini takiben Viyana’ya gelerek yerleşmesi oldu. Bu önemli göreve ilk kez bir Türk diplomatın atanması gerçekten önemli idi. Bana da çeşitli konularda kendisine destek sağlanması görevi de verilmişti. Filistinlilere Yardım Heyeti Danışma Kurulu Üyeliğimiz nedeni ile bu toplantıları

da ayrıca izlemem gerekiyordu. Daha önce yakinen tanımadığım Büyükelçi Türkmen ile ilgili birçok konuda birlikte çalıştık.

Bulgaristan'ın Soydaşlarımızı Ülkeyi terke zorlaması:

Bulgaristan'daki Komünist rejim tarafından önce soydaşlarımızın zorla isimlerinin değiştirilmesi, onların Türk yerine Bulgar Müslümanları olarak tanımlanmaları ve ardından da ülkeyi terke zorlanmaları, Viyana'da görev yapan bizleri de etkiledi. Büyükelçilik olarak adeta bir seferberlik havası içinde bu çok önemli sorun ile uğraşmak zorunda kaldık. Nitekim 1989 Mayıs ayında artık Merkeze dönüş hazırlıkları yapmakta olan Büyükelçimiz Erdem Erner bir akşam telefon ederek, Avusturya'nın eski Yugoslavya ve eski Çekoslovakya sınırlarında Bulgaristan pasaportu hamili 100 civarında soydaşımız olduğunun kendisine haber verildiğini söyledi. Kançılıryada yapılacak eşgüdüm toplantısına acilen benim de katılmamı istedi.

İlk anda anlaşıldığı kadarı ile Bulgarlar soydaşlarımıza yalnız Avusturya'da geçerli pasaport vererek ülkeyi terke zorlamışlar. Avusturya sınır makamları da soydaşlarımızın ancak Türkiye tarafından kabul edileceği garantisi verilirse sınırdan kabul edileceğini, aksi takdirde geri gönderileceklerini bildirmiş. Büyükelçi Erner bu çok güç durumda adeta bir imkânsız başarıyla sorumluluğu aldı. Daha sonra Ankara ile yaptığı çeşitli temaslar sonucu soydaşlarımızı götürecek bir THY uçağının önce Viyana'ya, sonra da Belgrad'a uğrayarak Türkiye'ye götürülmeleri için onay aldı. Ancak sorun bitmiyordu. Avusturya'nın kabul etmeye karar verdiği bu kalabalık soydaş grubunu o gece Viyana'da nerede ağırlayacaktık? Bizimle işbirliği yapan bir Jandarma Yarbayının çabaları ile kullanılmayan bir kışlaya bir grubu, keza kullanılmayan birkaç tren vagonuna da diğer grubu yerleştirerek bir çözüm bulundu. Hiçbir maddi olanakları olmayan bu insanların yiyecek ihtiyaçlarını da Viyana'daki bazı Türk lokantalarının yardımı ve tüm Büyükelçilik mensuplarının eşlerinin evlerinde hazırladıkları yiyecek paketleri ile çözebildik. Kişi yaşamına hiçbir değer vermeyen bir rejimin yol açtığı bu insanlık dışı uygulama ibret verici oldu.

Bulgaristan Komünist lideri Jivkov'un 1989 yılında aniden başlattığı zorunlu göçün arkasında, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) lideri Gorbaçov'un uyguladığı "Glasnost" ve "Perestroika" (Saydamlık ve Yeniden Yapılanma) politikaları bulunmakta idi. Bu uygulamaların Bulgaristan'ı da etkilemesi ile Jivkov'un iktidarını kaybetme korkusu bu insanlık dışı uygulamaya yol açmıştır. Dönemin Başbakanı rahmetli Turgut Özal büyük bir öngörü ile Türkiye'nin tüm soydaşlarını alacağını söylemiştir. Hatta "isterse Jivkov'u bile kabul edeceğini" söylemesi Bulgar rejiminin alaya alınmasına da yol açmıştır.

Nihayetinde, Bulgaristan sınırından toplam 360 bin civarında soydaşımız Türkiye'ye gelmiştir. Türkiye'ye bağlılıkları yüksek, çalışkan ve çeşitli becerilere sahip soydaşlarımızın ülkemize önemli katkılarda buldukları da doğrudur. (*Zorunlu göç yüzünden gelerek önce Bursa'ya yerleşen Mustafa ve Emine Paşa çifti ile yıllar sonra Avustralya'da Büyükelçilik yaptığım dönemde, Rezidans personelleri olarak karşılaştım.*) Ancak bir diğer gerçek ise, Bulgaristan'ın AB üyesi olması ile söz konusu soydaşlarımıza Bulgaristan pasaportu alabilmeleri hakkı tanınması, onların büyük sayılarda bundan yararlanmalarına da yol açmıştır. Bu da maalesef Türkiye'nin içinde bulunduğu durumun bir küçük bir göstergesi sayılabilir.

Öte yandan, aynı ölçüde olmasa da, günümüzde Yunanistan tarafından Batı Trakya Türklerine karşı benzer baskılar uygulandığını da unutmamak gerekir.

Bir Anekdote: *Bulgar Komünist Yönetimi Mayıs 1989 da soydaşlarımıza karşı zecri tedbirler uygulayıp onları sınır dışı etme faaliyetlerini sürdürürken, 9 Kasım 1989 günü Berlin Duvarı*

aniden yıkıldı. Doğu Bloku ülkeleri hızlı bir çözülme içine girmişlerdi. Hepimiz gelişmeleri büyük bir heyecan içinde izliyorduk. Nitekim Sovyetlerin 1956 yılında kanlı bir biçimde bastırdıkları Macar ayaklanmasından sonra Avusturya'ya sığınan Macarlar ile yine 1968'deki "Kadife Devrimin" Varşova Paktı ülkelerince sona erdirilmesini takiben keza ülkeye sığınan Çekler de büyük bir coşku içindeydiler.

Genelde yabancılara karşı son derece mesafeli ve hatta olumsuz davranabilen Avusturyalılar, Doğu Alman yapımı yüzlerce "Trabant" marka araçları ile komşu Macaristan ve o zamanki adı ile Çekoslovakya'dan gelerek sınırlarına yığılan "turistleri" ne yapacaklarını bilemediler. "Hür Dünyanın" temsilcileri olarak, biraz da şaşkınlıkla sınır kapılarını açmak zorunda kaldılar. Viyana sokaklarının birden bire her semtte beliren, son derece basit görünümlü iki silindiri, diğer adı ile "Trabi" araçların çıkardıkları kesif bir egzoz dumanı ile kaplanması görülmeye değerdi. Herkes bu yeni ziyaretçileri merak ve sempati karşılıyordu.

Ancak Avusturya'nın başlangıçta gösterdiği bu hoşgörünün zamanla kaybolduğunu da gözlemlemiştik.

Uluslararası Kuruluşlarda Görev Yapmak:

Uluslararası kuruluşlarda görev yaparken, çoğu zaman yüzlerce sayfayı bulan dokümanlar ile baş etmek zorunda kalınır. Burada yeterli dikkat ve özen gösterilmezse, uzun vadede hiç beklenmedik şekilde ülkenizi de bağlayacak veya aleyhine olabilecek bir konuya istemeden onay verilmiş olma tehlikesi her zaman mevcuttur. Birçok ülke yetkilisinin aciliyeti olmadığını düşündükleri konularda yönerge vermeyi ihmal edip, bilahare belgeler üzerindeki çalışmalar nihai aşamaya geldiğinde, itirazlarının sonuçsuz kaldığını görmeleri işten bile değildir.

Günümüzde örneklerine rastladığımız bu tutum, genellikle konuların güncel bulunmayıp, uzmanlara danışılmadan ötelenmesinden dolayı ortaya çıkmaktadır. Özetle başka ülkelerin oluşturduğu politikaları kabul etmek zorunda kalınmaması için uluslararası kuruluşlardaki belge akışının iyi izlenmesi gerekmektedir.

Yukarıda sözünü ettiğim BM'ye bağlı kuruluşların yılda bir veya iki kez tüm üyelerin katılımı ile toplanan Genel Konferanslarında, olur olmaz konularda söz alan delegelerin bitmeyen konuşmalarını dinlemek size sabırlı olmayı öğretir. Bir yandan da, gecenin geç saatlerine kadar devam eden bu toplantılarda yerinde müdahaleler ile ülkenize tabiri caizse "gol atılmasını" önlemeye çabalarsınız. Kalabalık ortamlarda "can havli" ile yaptığınız konuşmalarınızla, yeteneklerinizin geliştiğinin farkına varırsınız.

Viyana'da Yaşam:

İkinci Dünya Savaşı sonrasında pırlıtsını kaybetmiş olan Avusturya, uluslararası kuruluşları cezbederek Viyana'yı yeniden canlandırmayı hedeflemişti. BM kuruluşları geldikçe yaşam değişmeye başlamıştı. Henüz Avrupa Birliği üyeliği gerçekleşmemiş olsa da, Viyana çok önemli kültür ve sanat merkezi olma niteliğini hiç kaybetmemişti.

Bir Anekdote:

Atıl Kutoğlu uluslararası tanınan bir Türk modacıdır. 80'li yıllarda Viyana'da ekonomi eğitimini yeni tamamlamış genç bir moda tasarımcısı idi. Tanıdığımızda Viyana Belediye Başkanı Zilk'in desteği ile ilk defilesini yapmış, Başkanın sanatçı eşi Dagmar Koller'in de beğenisi kazanmıştı bile. Kabiliyetli, çok çalışkan ve heyecanlı idi. Çok iyi Almanca ve İngilizce konuşurdu, sosyal çevresi genç Viyanalı aristokratlardandı. Evimizdeki diplomatik davetlerde Atıl'ı sıkça misafir

ederdik. Zeynep'in, henüz butiğini açmamış olan Atıl'dan aldığı kıyafetler çok ilgi görmeye başlayınca, evimizde arkadaşlarına bir tanıtım yapmıştı. Getirilen tüm kıyafetler satılmıştı. Türk esintileri taşıyan bu modern yorumlar ilerisinin Viyana'yı da aşan bir ünün habercisi idi.

Viyana'ya Veda Ediyoruz:

Büyükelçimiz Ayhan Kamel ve değerli eşi Yıldız Kamel, gerek Viyana'da gerek BM Ofisindeki çevremizin genişliğini göz önüne alarak, herhangi bir sayı kısıtlaması olmadan, veda kokteylimiz için rezidansı tahsis edeceklerini söylemişlerdi. Doğal olarak biz de diplomatlar, Türk ve Avusturyalı dostlarımız, akademisyenler, iş insanları, Viyana'ya 1956 yılında Ruslara karşı Macar ayaklanması sonrasında gelen yerleşik Macar asıllı asilzadeler, diplomatlar ve yakın arkadaşlarımız derken davetli sayısı yüzlerce kişiyi buldu. *(Bunların arasında Avusturya'nın en büyük gıda zinciri Julius Meinel'in varisi Maria Meinel dikkat çekmişti. Amcası 1930'larda Türkiye'nin ilk Ziraat Fakültesini kuran Prof. Otto Gerngross idi.)* Kalabalık davetli sayısında eşim Zeynep'in BM Kadın Derneğinin (UN Womens Guild) Başkan Yardımcısı olmasının etkisi de vardı. Rezidans personeli büyük gayret ile herkese yetiştirdi. Büyükelçi Kamel ve Yıldız Hanımefendinin bu alicenaplığını unutmuyoruz.

Görev sürem boyunca eşim ile birlikte sanat ve kültür dolu bu kentin özelliklerinden büyük ölçüde yararlanmaya çalıştık. Kısıtlı maddi olanaklarımıza rağmen, opera, konser, tiyatro, yabancı dostlara davetler derken yoğun bir dönem geçirdik. Ankara'ya dönerken mâli durumumuz ise ünlü şair Orhan Veli'nin;

"Cep delik, cepken delik, ...Kevgir misin be kardeşlik!" dizeleri gibiydi.